

ЕЛЕКТРОННА ОСВІТА І ЇЇ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Пушкарьова Т.О., Мельник О.М.

Науково-технічний прогрес і стрімкий розвиток комп'ютерних технологій, призвели до переходу від ери індустріального до ери інформаційного суспільства, у якому наукові знання й інформація стають фундаментом для розвитку соціально-економічної, політичної та культурної сфер життя. Тому нині одним із пріоритетних напрямів державної політики є розвиток інформаційного суспільства в Україні й упровадження новітніх ІКТ в усі сфери життєдіяльності. Як зазначено в Законі України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», таке суспільство має бути орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток, у якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію і знання, мати до них вільний доступ, користуватися й обмінюватися ними, з метою реалізації свого потенціалу, сприяння суспільному й особистому розвитку й підвищенню якості життя.

Володіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями є необхідною умовою сьогодення так само, як колись уміння читати і писати. Ринок праці потребує висококваліфікованих спеціалістів, які здатні працювати в умовах технологій, що постійно змінюються і розвиваються, опановувати й активно втілювати у практику технічні нововведення.

Модернізація економіки потребує суттєвих змін в освітньому процесі. Освіта має завжди йти в ногу з часом. Використання інновацій в освіті можна вважати основним двигуном довгострокового економічного зростання і соціального розвитку.

Електронна освіта або e-learning є одним з інструментів розвитку інформаційного суспільства. Вона сприяє оновленню форм, засобів, технологій та методів викладання дисциплін; розширенню доступу до знань для всіх рівнів населення з урахуванням можливості побудови власної траєкторії навчання; формуванню в учнів навичок ХХІ століття.

Термін «e-learning» стає все більш популярним, але перед тим, як перейти до розгляду питання розвитку електронної освіти в інших країнах і в Україні, хотілося б зупинитися на визначенні цього поняття. Дуже часто електронну освіту вважають синонімом таких понять, як «дистанційне навчання» і «система дистанційного навчання». Але це не зовсім одне й те ж. Ці терміни є взаємопов'язаними, але кожен несе в собі своє змістове навантаження. Наприклад, існує дистанційне навчання, яке не є електронним, коли навчальні матеріали доставляються кур'єром або поштою, так само як є електронне навчання, яке не можна вважати дистанційним. Під дистанційною освітою, у першу чергу, розуміють навчальний процес, коли учень і вчитель знаходяться на відстані, спосіб передавання матеріалу наразі не має значення. В електронній освіті весь навчальний матеріал представлений тільки в електронному вигляді.

Для уточнення поняття «e-learning» візьмемо за основу визначення цього терміну представниками ЮНЕСКО, а саме «e-learning — це навчання за допомогою Інтернету і мультимедіа». Але хотілося б його тро-

хи розширити. Вважаємо за доцільне дати таке визначення: електронна освіта (e-learning) — це спосіб організації навчально-виховного процесу, який базується на використанні ІКТ, технологій мультимедіа й Інтернету з метою створення системи масового навчання і перепідготовки населення, підвищення якості освіти за рахунок покращення доступу до ресурсів і сервісів, а також віддаленого обміну знаннями і сумісної праці.

Не слід забувати, що всім процесом e-learning керує вчитель або, як його іноді називають, тьютор. Він контролює процес навчання, проводить відеолекції або вебіари, форуми або веб-конференції, розробляє і перевіряє тестові завдання з метою виявлення рівня знань.

Хоча значний обсяг роботи під час електронної освіти учні виконують самостійно, як і в заочному навчанні, e-learning дає можливість інтерактивного спілкування між учнями і вчителями.

Ефективність упровадження електронної освіти є очевидною, оскільки це й дистанційне навчання, й управління освітнім процесом, й автоматизація документообігу освітніх закладів. Переваги електронної освіти — це економія часу (за даними Cedar Group, навчання за допомогою e-learning потребує на 35–45% менше часу), збільшення швидкості запам'ятовування навчального матеріалу на 15–25% порівняно з очними формами навчання, можливість навчання в зручному темпі і в будь-який час, доступність навчання для всіх категорій учнів, можливість повертатися до матеріалу, який є не зовсім зрозумілим, необмежену кількість разів.

Але з іншого боку, є й відкриті питання, які потребують вирішення. Основний недолік — це складність в ідентифікації особистості учня у віддаленому електронному навчанні. Пори це, як і під час заочного навчання, за e-learning майже відсутня мотивація ззовні. Це призводить до того, що міцніші й глибші знання отримують ті, хто має високу внутрішню мотивацію.

Незважаючи на те, що існують проблеми і ця форма освіти є досить новою, досвід упровадження електронної освіти в зарубіжних країнах показав, що її ефективність не нижча за ефективність традиційної освіти за умов наявності якісного освітнього контенту і грамотної побудови курсу. Цей факт є визнанням на рівні ООН і ЮНЕСКО.

У наш час у багатьох країнах світу електронна освіта стала невід'ємною частиною сучасної освіти. Мільйони людей у всьому світі охоплені e-learning. Абсолютним світовим лідером у цій сфері є Південна Корея, у якій за-

вдяки величезним інвестиціям відбувається адаптація всієї системи освіти (початкової, середньої, вищої, освіти дорослих й управління освітою) до інформаційного суспільства. Коли у 2000-х роках перед цією країною постало завдання трансформації економіки, на законодавчому рівні було прийнято рішення про зрівняння у правах традиційної й електронної освіти.

За офіційними даними, запровадження програми «Домашній репетитор», якою учні користувалися вдома, дозволило підвищити рівень освіти в Кореї на 40%. На сьогоднішній день система Cyber Home Learning System, яка дає змогу отримати освіту, не виходячи з дому, інтегрована в трьох із кожних чотирьох корейських шкіл. У країні також працюють вже 19 електронних університетів.

В інших країнах також відбувається розвиток електронної освіти. Так, у Франції на державному рівні ІКТ й Інтернет були оголошені першою життєвою необхідністю й основними засобами побудови майбутнього нації. Головною задачею національної системи освіти Франції є впровадження e-learning у всі сфери навчального процесу: від дитячих садків до навчання дорослих.

Показовим є той факт, що світові лідери в галузі електронної освіти (США, Фінляндія, Сингапур, Південна Корея, Канада, Австралія, Нова Зеландія) є також лідерами в економіці.

В Україні вже зроблено перші кроки щодо реалізації e-learning. У 2012 році розпочато роботу з розроблення нормативно-правової бази, яка буде покладена в основу нової форми освіти.

Незаперечним є той факт, що електронна освіта неможлива без належного якісного контенту, тому одним із найважливіших кроків на шляху до e-learning в Україні можна вважати розробку і затвердження положення про електронні освітні ресурси (наказ МОНмолодьспорту від 01.10.2012 р. №1060). Воно визначає поняття електронних освітніх ресурсів (далі — ЕОР), їх види, порядок розроблення й запровадження. Згідно з цим положенням, ЕОР — це навчальні, наукові, інформаційні, довідкові матеріали і засоби, розроблені в електронній формі і представлені на носіях будь-якого типу або розміщені в комп'ютерних мережах, які відтворюються за допомогою електронних цифрових технічних засобів і необхідні для ефективної організації навчально-виховного процесу, у частині, що стосується його наповнення якісними навчально-методичними матеріалами. Тобто навчальний контент електронної освіти складається, як і в традиційній освіті з підручників, лекцій, практичних завдань, тестів тощо, але представлений в електронному вигляді.

З появою і постійним збільшенням кількості ЕОР усе актуальнішим стає питання їх збереження, локалізації, каталогізації, надання доступу до них з дотриманням норм законодавства й інтересів правласників, захисту авторських прав на ЕОР відповідно до чинної нормативно-правової бази. Саме з метою визначення поняття базового термінологічного апарату, порядку розробки й організації репозитарію ЕОР (сховища, місця зберігання) розроблено проект положення про репозитарій ЕОР. У положенні визначено репозитарій ЕОР як інформаційну систему, що забезпечує зосередження в одному місці сучасних ЕОР з можливістю надання доступу до них через технічні засоби, у тому числі в інформаційних мережах (як локальних, так і глобальних). Положення, після проходження процедури громадського обговорення, доопрацьовується і корегується.

Ще одним кроком до електронної освіти можна вважати проект положення про дистанційне навчання, який розроблено на виконання Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2015 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 13 квітня 2011 року № 494. Це положення визначає основні засади організації і реалізації дистанційної форми навчання. Зараз документ проходить процедуру погодження з департаментами МОН.

У стадії доопрацювання знаходиться проект концепції розвитку електронної освіти в Україні, метою якої є визначення засад і створення умов для досягнення європейських стандартів якості освітніх послуг і надання рівних умов доступу до них на основі використання ІКТ. 25 лютого 2013 року в рамках XVI Міжнародної виставки навчальних закладів «Сучасна освіта в Україні — 2013» відбувся круглий стіл щодо обговорення цього важливого документа, у якому взяли участь представники Національної академії педагогічних наук України, Національного центру «Мала академія наук України» Національної академії наук України, компанії Intel, «Електронні освітні системи», видавництва «Шкільний світ» тощо. Олександр Стрижак, заступник директора з наукової роботи Національного центру «Мала академія наук України» НАН України, під час виступу наголосив на актуальності документа. За його словами, вибудова віртуального середовища є необхідністю сьогодення, оскільки комп'ютер уже не є елементом, а стає середовищем здобуття освіти.

У ході обговорення документа присутні звернули увагу на окремі проблеми, пов'язані з запровадженням електронної освіти в Україні. Це, насамперед, відсутність стандартів щодо ІКТ-компетентності вчителів і вимог до контенту, як зазначила Тетяна Нанаєва, директор освітніх програм Intel. Віталій Лапінський, завідувач лабораторії навчання інформатики Інституту педагогіки НАПН України, наголосив на необхідності оновлення ДержСанПіНів, які були прийняті у 1998 році і є застарілими. Заступник директора Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України Олег Спірін у своєму виступі торкнувся питання щодо створення нової нормативної бази і підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Усі присутні акцентували увагу на актуальності й необхідності електронної освіти на сучасному етапі розвитку країни.

Однак науковці України розглядають електронну освіту не як заміну традиційної, а як додаткову, спрямовану на здобуття поглиблених знань і майбутнє професійне вдосконалення або перекваліфікацію. Саме тому e-learning, як систему навчання з використанням ІКТ, слід раціонально інтегрувати в сучасну освіту, залишаючи поряд з новітніми і традиційні засоби навчання.

З огляду на зазначене вище, можна стверджувати, що Україна впевнено крокує до електронної освіти, яка є ключовою рушійною силою в багатьох галузях і необхідною умовою розвитку сучасного суспільства.

Література

1. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9 січня 2007 року №537-V.
2. Наказ МОНмолодьспорту «Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси» від 01.10.2012 №1060.